

UDDANNELSES FOND SKAL SIKRE GRØN OMSTILLING, VELFÆRD OG GODE ARBEJDSLIV

ORDFØRER/KONTAKT

Sofie Lippert
sofie.lippert@ft.dk

Det danske samfund står overfor gigantiske rekrutteringsudfordringer de næste år. Vi har brug for flere dygtige og engagerede medarbejdere til vores børn, ældre, syge og udsatte og til den grønne omstilling.

Manglen på arbejdskraft er især problematisk med faldende ungdomsårgange og faldende optag på erhvervsskolerne og professionshøjskolerne, hvis uddannelser spiller en afgørende rolle for at nå i mål med at reducere CO2-udledningen og fremtidssikre velfærdssamfundet.

Samtidig er der mennesker, som frygter at blive ledige som følge af netop den grønne omstilling, fordi de arbejder i erhverv, der står overfor markante ændringer, som eksempelvis landbruget.

Ligeledes er der mennesker, som er nedslidningstruede, mennesker der ønsker at sadle om i arbejdslivet, og mennesker der aldrig fik gennemført en uddannelse og synes det virker uoverskueligt nu, hvor de sidder med realkreditlån, børn og faste udgifter. Især økonomien er ofte en barriere, og derfor forbliver drømmen om at skifte spor desværre en drøm for mange voksne.

Det er paradoksalt, at vi på den ene side desperat mangler arbejdskraft i bestemte fag og brancher, og på den anden side har mennesker, der gerne vil arbejde på de respektive områder, men mangler de rette kompetencer og møder for mange forhindringer.

Der er åbenlyst behov for at tænke nyt og for at turde at eksperimentere.

Astrid Carøe
astrid.carøe@ft.dk

DERFOR FORESLÅR SF:

1. At oprette en fond, som kan sikre et reelt levegrundlag for dem, der ønsker at uddanne sig eller skifte spor som voksne.

Fonden giver en ydelse på 110 pct. af dagpengesatsen til uddannelser på det grønne område og velfærdsområdet. Adgang afhænger af alder, uddannelse og arbejdsmarkedsanciennitet. Der afsættes 1 mia. kr. som startkapital, herefter fyldes fonden op med uforbrugte midler på uddannelsesområdet eller øvrig finansiering, så der sikres 1 mia. kr. årligt.

2. At fjerne deltagerbetaling på meritpædagog- og meritlæreruddannelsen

og undersøge behovet for ændringer af øvrig deltagerbetaling i voksenuddannelsessystemet.

3. At gennemføre en meritreform

og systematisere brugen af merit og realkompetencevurdering.

4. At nedsætte et nationalt kompetenceråd,

som sammen med arbejdsmarkedet parter skal bidrage til fastlæggelse fondens endelige målgruppe og positivliste over uddannelser mv.

NÅR ARBEJDSKRAFT ER DEN NYE VALUTA, SKAL VI VEKSLER VORES KOMPETENCER

Der er brug for at skruer på alle relevante håndtag for at skabe et bedre kompetencematch, og på samme tid skabe flere muligheder og mere tryghed for lønmodtagerne. SF vil både tage ansvar og tænke visionært. Vi vil eksperimentere med incitamentsstrukturen, for bedre arbejdsliv og arbejdsudbud bør være to sider af samme sag.

Vi har allerede skruet på en del. SF er med i aftalen om kandidatreformen fra sommeren 2023, hvor vi indfører sektordimensionering og reducerer tilgangen til de akademiske bacheloruddannelser på universiteterne. Med aftalen har vi desuden afsat vigtige midler til at løfte kvaliteten af erhvervsuddannelserne og styrke professionsuddannelserne på velfærdsområdet. Vi har i den forbindelse lanceret vores eget udspil om bedre professionsuddannelser på velfærdsområdet[i], som vi kontinuerligt kæmper for at komme i gang med at forhandle om.

SF tager ansvar og er villige til at finde løsninger hele vejen rundt. Derfor vil vi også se på det helt oplagte potentiale i markant at styrke mulighederne for voksenuddannelse og sporskifte ind i de sektorer, der skriger på arbejdskraft.

- SOFIE LIPPERT

SF er endvidere med i aftalen om at forbedre SOSU-uddannelsernes vilkår og i aftalen om udenlandsk arbejdskraft til sundhedssektoren. Her har vi blandt andet sikret, at social- og sundhedshjælpere kommer på den såkaldte positivliste, og at reglerne for at opnå dansk autorisation for udenlandske sundhedsuddannelser bliver gjort mere effektive.

Vi foreslår at bygge mere visionært videre på de gode erfaringer fra Uddannelsesløftet, hvor ledige ufaglærte og faglærte med forældet uddannelse kan tage en erhvervsuddannelse indenfor bestemte områder. I efteråret sagde statsministeren, at den nye tids danske valuta var arbejdskraft, og at ”penge har vi mange af”. Vi mener derfor, at vi skal turde at investere og eksperimentere for at få den gordiske knude til at gå op.

VI FORESLÅR AT OPRETTE EN FOND TIL VOKSENUDDANNELSE OG SPORSKIFTE:

1

FONDEN SKAL SIKRE

et reelt levegrundlag til dem, der uddanner sig, og i første omgang foreslår vi to hovedspor: Ét til uddannelser som mangler i den grønne omstilling, og ét til uddannelser der mangler på velfærdsområdet.

2

MAN SKAL KUNNE

tage de uddannelser med størst mangel indenfor velfærd og det grønne område med en ydelse, der svarer til 110 pct. af dagpengesatsen for den tid, man uddanner sig. Uddanner man sig på deltid, får man ydelse på deltid.

3

FONDEN SKAL KUNNE

bruges til og med professionsbachelorniveau.

4

BÅDE LEDIGE OG BESKÆFTIGEDE

skal kunne gøre brug af fonden afhængigt af alder, uddannelsesbaggrund og arbejdsmarkedsanciennitet samt krav om medlemskab af a-kasse.

Formålet med fonden er at fjerne økonomiske og administrative barrierer, og gøre det så let og attraktivt som muligt at gå i gang med en uddannelse senere i arbejdslivet. Der er tale om en forsøgsordning i årene 2025-2035, som løbende evalueres.

Vi foreslår, at arbejdsmarkedets parter med bidrag fra et nyt nationalt kompetenceråd skal kvalificere fastlæggelsen af målgruppe og uddannelser ud fra følgende overvejelser:

Positivliste over uddannelser

Der skal udarbejdes en positivliste over uddannelser på det grønne område og velfærdsområdet. Det kan bl.a. være uddannelser som elektriker, køletekniker, pædagog, lærer og sygeplejerske. Vi forestiller os, at listen vil have et vist overlap med positivlisten for uddannelsesløftet på beskæftigelsesområdet. Fondens positivliste vil dog være målrettet det grønne område og velfærd, og der vil umiddelbart alene være uddannelser på disse områder men flere uddannelser på disse områder. Vi foreslår uddannelser op til professionsbachelorniveau. Der skal tages stilling til, om fonden eksempelvis også skal kunne bruges til AMU-kurser.

Målgruppe

Fondens overordnede målgruppe skal aftales nærmere på baggrund af et oplæg fra arbejdsmarkedets parter og et kompetenceråd. Det skal være markant nemmere end i dag, og der skal som udgangspunkt være tale om en ordning, som gælder for både ledige og beskæftigede.

Vi forestiller os, at ordningen kan deles i forskellige målgrupper i forhold til alder og arbejdsmarkedsanciennitet: Eksempelvis at mennesker, der allerede har en uddannelse, vil kunne bruge ordningen fra de er 40 år og har 15 års arbejdsmarkedsanciennitet, og kunne få adgang til støtte til ordinære erhvervsuddannelser, ordinære videregående uddannelser til professionsbachelorniveau samt merituddannelserne. I forbindelse med den endelige målgruppeafgrænsning skal der dog fastlægges en fordelingssats, således at man øremærker størstedelen af midlerne til dem, der ikke i forvejen har en videregående uddannelse.

Vi forestiller os dertil, at ufaglærte, herunder ufaglærte med studentereksamen, vil kunne gøre brug af ordningen til erhvervsuddannelser allerede fra de er 30 år og har 10 års arbejdsmarkedsanciennitet. På det videregående område vil den yngre gruppe som udgangspunkt alene kunne bruge ordningen til merituddannelserne på velfærdsområdet, hvor der også er særlige adgangskrav til erhvervs erfaring.

Der vil i forbindelse med målgruppefastlæggelsen også skulle tages stilling til undtagelser. Eksempelvis er det oplagt, at +30-årige, der har en uddannelse som pædagogisk assistent, men ingen øvrig uddannelse, vil kunne tage meritpædagoguddannelsen med fonden. Ligeledes bør der være en indgang for personer, der af den ene eller anden grund ikke kan bruge deres uddannelse længere. Omvendt skal der også udarbejdes en afgrænsning af adgang til fonden.

Adgangen skal begrænses, hvis man er uddannet og arbejder indenfor de stillingsbetegnelser/uddannelser, der fremgår af positivlisten, medmindre der er en reel grund til, at man ikke kan bruge sin uddannelse og være i sit job længere. Endvidere kan det overvejes, om ordningen skal målrettes bestemte afgangserhverv. Vi forestiller os desuden en øvre aldersgrænse som for eksempel 60 år.

Der lægges i udgangspunktet op til en "først til mølle"-ordning, hvor der hvert år kan søges, indtil der ikke er flere midler, og så forfra året efter. Det skal desuden overvejes, om der skal være mulighed for at skrue op og ned for adgangen til fonden afhængigt af konjunkturerne på arbejdsmarkedet.

Forholdet til andre ordninger

Den foreslåede ordning har snitflader til en række andre ordninger. Uddannelsesløftet på 110% af dagpengesatsen er en succes. Ordningen gælder dog alene ledige og alene ufaglærte og faglærte med forældet uddannelse, ligesom ordningen kun gælder til udvalgte erhvervsuddannelser. Ligeledes forventer vi gode resultater fra opkvalificeringspuljen til minimumsnormeringer, som vi har været med til at afsætte, men også denne ordning er begrænset, idet den alene gælder dagtilbudsområdet, og derudover ikke vil kunne sikre tilstrækkeligt uddannede pædagoger. Fondens skal derfor ses som et supplement til disse ordninger.

I dag findes desuden Statens Voksenuddannelsesstøtte (SVU), men for eksempel vil man kun kunne få 60 pct. af dagpengesatsen til en videregående uddannelse, og man kan ikke få støtte til de ordinære videregående uddannelser. Ordningen har desuden en række båndspænd for dem, der allerede har en uddannelse, og der er rigide krav til, hvordan den uddannelse man ønsker SVU til er tilrettelagt. Såfremt man er i målgruppen for fonden og ønsker en uddannelse på positivlisten, vil man kunne benytte fonden i stedet for SVU.

MINDRE DELTAGERBETALING OG OVERSKUELIGE, ATTRAKTIVE UDDANNELSER

Vi ønsker at fjerne deltagerbetalingen på merituddannelserne på lærer- og pædagogområdet. Økonomien skal ikke være en barriere for dem, der ønsker at tage en uddannelse og lever op til kriterierne. Nogle vil kunne få deres arbejdsplads til at betale uddannelsen, men der er ikke tale om en ret, og kommunerne er samtidig økonomisk pressede. Derfor vil det styrke incitamentet for alle at fjerne deltagerbetalingen. Der lægges endvidere op til, at det nye kompetenceråd skal komme med anbefalinger til, hvordan øvrig deltagerbetaling eventuelt bør ændres.

Vi skal desuden sikre, at uddannelserne er overskuelige nok og tilrettelagt mest hensigtsmæssigt. En analyse fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd og Socialpædagogernes Landsforbund viser for eksempel, at over 3000 personer uden en relevant social- eller sundhedsfaglig uddannelse arbejder på det specialiserede socialområde og opfylder kriterierne for at blive uddannet meritpædagog[ⁱⁱ]. Der kan derfor for eksempel være grund til at styrke mulighederne for tonet meritpædagoguddannelse på social-specialområdet. Et andet eksempel er sygeplejerskeuddannelsen, hvor der er nogle hindringer for at lave en egentlig merituddannelse, men der burde kunne sikres en mere fleksibel vej ind med mere systematisk brug af merit. Jf. også nedenstående afsnit.

MERITREFORM SAMT SYSTEMATISK BRUG AF MERIT OG REALKOMPETENCEVURDERING

Forslagene skal ses i sammenhæng med vores forslag om mere systematisk brug af merit og realkompetencevurdering. Forslaget var også en del af vores udspil "Gode uddannelser er nøgle til velfærd" fra januar 2023. Med forslaget lægges der dels op til at gennemføre en meritreform og systematisere tildelingen af merit. Endvidere skal brugen af realkompetencevurdering styrkes, og det samlede system skal gøres mere overskueligt og gennemsigtigt.

I dag får man langt fra altid merit for den viden og de kvalifikationer, man allerede har tilegnet sig. Og i det omfang, der gives merit, sker det nogle gange forskelligt fra uddannelsesinstitution til uddannelsesinstitution, selvom der er tale om den samme uddannelse. Den begrænsede merit er med til at gøre sporskifte mere uoverskueligt. Fravalg af sporskifte og unødigt forsinkelse i uddannelsessystemet betyder også, at der er et uforløst potentiale for arbejdsudbud og rekruttering. Uddannelsesvejene skal derfor gøres mere smidige og fleksible.

ETABLERING AF KOMPETENCERÅD

Det fremgår sidst i aftalen om kandidatreform, at forligspartierne er enige om, at det vil være relevant at nedsætte et nationalt kompetencepanel, som kan give input til og kvalificere arbejdet med at vurdere kompetencebehov på fremtidens arbejdsmarked. SF har fra start støttet idéen om et kompetenceråd, som over 40 forskellige lønmodtagerorganisationer, arbejdsgiverorganisationer og uddannelsesorganisationer på tværs af faggrupper længe har ønsket sig^[iii].

Vi foreslår derfor, at kompetencerådet realiseres allerede i 2024. Vi forestiller os, at rådet sammen med arbejdsmarkedets parter kan medvirke til at kvalificere den endelige model. Ligesom vi forestiller os, at rådet kan hjælpe med at sikre en vægtning i forhold til konjunkturerne på arbejdsmarkedet. Rådet skal endvidere bidrage til at vurdere, hvordan deltagerbetalingen på øvrig voksen- og efteruddannelse bør ændres med henblik på samlet set at sænke deltagerbetalingen.

VIRKNINGER OG FINANSIERING

Bedre mulighed for at uddanne sig og skifte spor som voksen vil øge kvaliteten og trygheden i arbejdslivet. Udover at fonden kan bidrage til at løse en del af udfordringerne i forhold til grøn omstilling og velfærd, vil den også bidrage til, at færre bliver nedslidte eller ledige, og at flere lønmodtagere stilles bedre og motiveres. Efter årtiers arbejdsudbudsreformer og en forventning om, at lønmodtagerne skal arbejde til de er langt over 70, er der behov for at sikre reelle muligheder for at sadle om undervejs, og værne om opbakningen til og trygheden på arbejdsmarkedet. Udspillet skal således også ses sammen med SF's arbejdslivsudspil. I stedet for at sætte spørgsmålstejn ved lønmodtagernes arbejdsmoral, skal vi skabe et arbejdsmarked, hvor flere har lyst til og mulighed for at blive i længere tid. Det er et gode for både den enkelte og for samfundet.

Det arbejdsudbud, som trækkes ud under uddannelse, kan på sigt forventes at komme igen i den anden ende i de sektorer, hvor behovet er størst. Der er derfor også tale om en investering. Forslaget skal endvidere ses i lyset af, at uddannelsesløftet på 110 pct. af dagpengesatsen er en succes. Beskæftigelsesministeriet og Finansministeriet anerkender, at ordningen styrker arbejdsudbuddet varigt. Det skal dertil bemærkes, at Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har vurderet, at ministeriernes skøn er konservativt, og at effekten er bedre end antaget.^[iv]

Det bemærkes desuden, at Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) netop har udgivet en analyse om motivation blandt studerende, der påbegynder en videregående uddannelse. Analysen peger på, at motivationen er højest blandt ældre studerende og blandt studerende, der har en erhvervsuddannelse i forvejen.[v] Der er derfor grund til at antage, at mange vil gennemføre den uddannelse, de påbegynder.

En undersøgelse fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd viser yderligere, at der på otte år er blevet ca. 10.000 flere studenter under 30 år, der hverken er i gang med eller har afsluttet en erhvervskompetencegivende uddannelse. I 2022 var der over 25.000 ufaglærte studenter i Danmark.[vi]

En tidligere analyse fra EVA i 2016 peger på, at størstedelen (63 pct.) af ufaglærte studenter gerne vil tage en uddannelse, og at de især er interesserede i mellemlange videregående uddannelser samt erhvervsuddannelser og korte videregående uddannelser. Der er derfor særdeles god grund til at antage, at der er et uforløst potentiale i denne gruppe.[vii]

Sidst bemærkes det, at en analyse fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd peger på, at 80 pct. af dem der har benyttet uddannelsesløftet, enten er i arbejde eller fortsat uddannelse halvandet år efter uddannelsesstart[viii], og at en rapport fra Børne- og Undervisningsministeriet peger på, at der er en beskæftigelseseffekt i uddannelsesløftet fra ufaglært til faglært.[ix] Ligeledes har der været voldsomt faldende ledighed blandt nyuddannede meritpædagoger, herunder ingen ledighed blandt de uddannede i 2021.[x]

FINANSIERING

Det er i udgangspunktet forbundet med usikkerhed, hvor mange der vil benytte sig af mulighederne for at tage en uddannelse som voksen. Derfor lægger vi op til en forsøgsordning løbende i 2025-2035, hvor udgifterne til deltagernes ydelse dækkes af en fond med minimum 1 mia. kr. årligt. Aktiviteten i forsøgsordningen evalueres løbende i forsøgsperioden, således at tilførsel af midler, kriterier for målgruppe, uddannelsesretning mv. kan tilpasses.

SF lægger op til, at fonden får en startkapital på 1 mia. Kr., og løbende årligt tilføres nye midler gennem en overførsel af uforbrugte midler på uddannelsesområdet, og suppleres af råderummet eller øvrig finansiering op til 1 mia. kr.

På de statslige område for driftsudgifter på Børne- og Undervisningsministeriets område og Uddannelses- og Forskningsministeriets område har der i årene 2014-2023 været et gennemsnitligt mindreforbrug på knap 900 mio. kr. årligt, heraf størstedelen på Børne- og Undervisningsministeriets område.[xi] Vi vil på den måde sikre, at de midler der afsættes til uddannelse rent faktisk bruges på uddannelse, i stedet for blot at gå tilbage i statskassen eller afdrage på Danmarks gæld. Vi ønsker dertil at undersøge øvrige finansieringskilder som for eksempel éngangsindtægter til staten eller indtægter fra skattekontrol.

Hovedparten af udgifterne til forslaget kan i forsøgsperioden finansieres gennem uforbrugte midler, mens udgifter til selve uddannelserne afholdes indenfor de eksisterende taxametersystem.

Dertil kommer en varig udgift på knap 70 mio. kr. til afskaffelse af deltagerbetaling på meritlærer- og meritpædagoguddannelsen[xii] samt udgifter til opstart og drift af ordningen samt kompetencerådet.

Som supplerende finansiering foreslås midler fra den grønne skattereform for industrien. Med aftalen om CO2-afgiften på industriens område fra 2022 blev der afsat 100 mio. kr. årligt i 2025 og 2026 til en reserve til grøn efteruddannelse og opkvalificering. Ligeledes skal der snart forhandles en afgørende CO2-afgift på landbrugsområdet. Vi foreslår, at en del af provenuet, som skabes gennem den kommende afgift, bruges til at finansiere bedre rammer for voksenuddannelse, herunder SF's forslag. På den måde vil reformen både være med til at sikre, at ansatte i erhvervet kan få nye, relevante kompetencer, og at virksomheder får adgang til de rette kompetencer til den grønne omstilling.

NOTER

[i] [Gode uddannelser er en nøgle i velfærdssamfundet \(sf.dk\)](#)

[ii] [Rekruttering af socialpædagogiske meritpædagoger | Arbejderbevægelsens Erhvervsråd \(ae.dk\)](#)

[iii] [DEA og 40 organisationer sender opråb til politikere om manglen på arbejdskraft – DEA](#)

[iv] [Effekten af 110 procent-ordningen er undervurderet | Arbejderbevægelsens Erhvervsråd \(ae.dk\)](#)

[v] [Studiemotivation blandt førsteårsstuderende på de videregående uddannelser \(eva.dk\)](#)

[vi] [Hver ottende københavnske student er uden uddannelse fem år efter studentereksamenen | Arbejderbevægelsens Erhvervsråd \(ae.dk\)](#)

[vii] [63 % af ufaglærte studenter vil gerne tage en uddannelse | EVA](#)

[viii] [SOSU-uddannelser var populære blandt ledige, der tog uddannelsesløft med 110 pct. dagpenge | Arbejderbevægelsens Erhvervsråd \(ae.dk\)](#)

[ix] [Nye rapporter: Analyser af beskæftigelseseffekten af uddannelsesløft fra ufaglært til faglært | Børne- og Undervisningsministeriet \(uvm.dk\)](#)

[x] [Microsoft Word - Socialpædagogiske meritpædagoger_analyseudkast_06.11.2023_sidste_SL_rettelser.docx \(ae.dk\)](#)

[xi] [BUU Almdel endeligt svar på spørgsmål 147 Bilag 1 Oversigt over mermindreforbrugpdf \(ft.dk\) samt UFU Almdel endeligt svar på spørgsmål 204 UFU alm del svar på spm 204docx \(ft.dk\)](#)

[xii] [Der forudsættes en stigning på ca. 50 pct. på merituddannelserne vs. i dag, hvor udgiften til deltagerbetaling er 45 mio. kr. Den forventede stigning skal ses i lyset af både den fjernede deltagerbetaling og den højere ydelse.](#)